

JACHT ALS VORM VAN NATUURBEHEER : EEN MISVATTING

Lodi Nauta

Jacht en natuurbeheer zijn voor veel mensen nog steeds onlosmakelijk verbonden begrippen. De verklaring hiervoor is dat jagers tijdenlang nauwelijks "pottekijkers" in hun jachtbedrijf hadden en zodoende, zonder al te veel onderwerp van kritiek te zijn, ongestoord hun gang konden gaan. Naar buiten toe kon men gemakkelijk het beeld van jager als natuurbeheerder blijven presenteren. Ongeveer een jaar of vijftien geleden kwam daar verandering in. Ekologisch onderzoek met name naar populatiedynamiek van (bejaagde) diersoorten trad steeds meer op de voorgrond en liet van de 'biologische' argumenten van de jagers weinig heel. Tevens werd Stichting Kritisch Faunabeheer opgericht, een stichting die uiterst kritisch staat tegenover het jagersbedrijf en jacht als vorm van plezier afwijst. Deze ontwikkeling heeft duidelijk gemaakt dat jagers bijna uitsluitend voor het plezier jagen en dat de zg. beheersjacht veelal een dekmantel was voor deze plezierjacht. De reden waarom dan toch nog zoveel mensen jacht en natuurbeheer in één adem noemen is in de eerste plaats onwetendheid, voortkomend uit het niet op de hoogte zijn met resultaten van ekologisch (veld)onderzoek, in de tweede plaats door propaganda van jagerszijde (Rien Poortvliet bv.) en in de derde plaats door de steun die de overheid aan jagers verleent en de omvangrijke invloed die jagers hebben binnen bestuurlijke organen. Dit artikel heeft dan ook tot doelstelling een aantal zaken onder de aandacht van een wat groter lezerspubliek te brengen, zodat duidelijk wordt dat jacht en natuurbeheer zeer weinig met elkaar hebben uit te staan. Dat de overheid deze ontkoppeling vaak probeert tegen te gaan kan hier helaas niet uitvoerig belicht worden evenals nog veel andere zaken, die om nadere opheldering vragen mbt. het natuurbeheer in Nederland en de rol die jagers hierbij menen te moeten spelen.

De vos

"Wij constateren dat in de verboden gebieden (waar niet gejaagd mag worden — LN) de vossenstand onvoorstelbaar toeneemt, waardoor hele andere bestanden van op de bodem levende andere diersoorten (kievit, grutto, plevier, fazant en kleine vogels) met opruiming bedreigd worden". Het was niet de eerste keer dat wijlen VVD-kamerlid Waalkens de vos op deze wijze in kwaad daglicht stelde. Hij was ook niet de enige. De jachtliteratuur kent enorm veel van dergelijke uitspraken over de vos. Aan de vervolging van de vos is dan ook nog geen einde gekomen, integendeel!

Twee argumenten worden door jagers altijd naar voren gebracht in de discussie over de vossenjacht, die ook hier in het Noorden actief bedreven wordt. Het eerste argument is dat de vos als rover te algemeen is geworden en zodoende sommige vogelsoorten in hun voortbestaan (plaatselijk) bedreigt. Afgezien van het feit dat dit altijd wordt beweerd zonder met telgegevens of andere onderzoeken te komen, blijkt uit veelheid van onderzoeken in verschillende landen naar maag- en keutelinhouden het volgende. Het voedsel van de vos is nogal gevarieerd; meestal nemen kleine knaagdieren en konijnen het hoofdbestanddeel van het voedsel in, echter ook worden wel vruchten, insecten, (jonge) vogels, aas etc. gegeten, afhankelijk van de omstandigheden. Juist aan deze flexibiliteit dankt de vos zijn grote verspreidingsareaal. Uit de uitgebreide lijsten van prooidieren blijkt dat de genoemde vogels een zeer bescheiden plaats innemen of soms geheel ontbreken. Een belangrijke ekologische stelregel is immers ook: de stand van de roofdieren is afhankelijk van de stand van de prooidieren en niet andersom. Roofdieren als de vos schakelen dan ook steeds over op prooidieren die 't meest algemeen zijn en gaan niet dagenlang zoeken naar zeldzame soorten. Nog nimmer is vastgesteld (en dat zal ook wel niet gebeuren) dat vossen verantwoordelijk zouden zijn voor decimering van die soorten. De voortreffelijke monografie over de vos, geschreven door G. A. van Oort, die vele jaren

onderzoek heeft verricht naar de ecologie van de vos, verschaft veel duidelijkheid. Het tweede argument is dat hoofdzakelijk de vos overbrenger is van het virus dat de ernstige ziekte hondsdolheid (rabiës) veroorzaakt. In de jaren vijftig gaf dit aanleiding voor een vervolging die zijn weerga niet kende en niet kent. Honderden vossenburchten werden en worden uitgehaald, vossenwijfjes die drachtig zijn geschoten etc. Dat dit allemaal rabiës bevorderend werkt is al door verscheidene auteurs aangetoond (bv. Macdonald in 'Rabiës and wildlife'). Immers door populatievermindering zullen de territoria groter worden, wat een extra verspreidingskans oplevert. Door het wegschieten wordt de mogelijkheid geboden aan vossen uit een andere, evt. ook besmette, populatie die plaatsen op te vullen. Dit zullen vaak juist zwervers zijn, die zich nog geen vast territorium na hun eerste jaar hebben kunnen verwerven en die daardoor eerder de kans hebben door omzwervingen besmet te raken. Door de verstoring die de jacht met zich meebrengt, kunnen ze gedwongen worden hun eigen territoria te overschrijden. Resultaat: vermeerdering van grenskonflikten en verschuivingen van territoria. Minder exemplaren (door het afschieten) leidt in eerste instantie tot grotere territoria met dus meer voedsel en dat is ook

Jonge vos

Zwarte kraai

de reden waarom de worpgrootte toeneemt (dit is algemeen gekonstateerd), hetgeen een nivellerend effect heeft en ook de besmetting onder het nakomelingschap vergroot. Maar jagers trekken zich weinig aan van dergelijke onderzoeksresultaten en blijven beweren dat de vossenstand overal uit de hand dreigt te lopen. In het duinreservaat van Noord-Holland waar de jacht op vossen gesloten is, is de vossenstand al jarenlang konstant. Logisch, gezien wat hierboven staat, en voor een ieder die enige kennis heeft van ecologie te begrijpen.

Kraaien

Staat de vos al zeer slecht te boek bij jagers, kraaien kunnen helemaal niets goeds doen

in hun ogen. Ook in de noordelijke drie provincies wordt druk gejaagd op mn. eksters en zwarte kraaien en worden nesten met hagel doorschoten. Eigenlijk is het hetzelfde verhaal als bij de vos. Het veel gehoorde argument dat er teveel kraaien zijn en dat ze een negatieve invloed hebben op de zangvogelstand kan onmiddellijk ontkracht worden door een groot aantal verschillende onderzoeken die steeds op dezelfde konklusie uitkomen: kraaien hebben geen negatieve invloed op de zangvogelstand (of weidevogelstand), hoewel er uiteraard heel wat nesten in 't voorjaar worden uitgehaald door kraaien. Denneman (1980) konkludeerde aan de hand van maaginhoudonderzoek bij eksters dat de hoofdbestanddelen van het menu gevormd worden door insecten en plantaardig materiaal. Hij konstateerde wel roof op broedvogels, maar op het totaal van het voedsel was dit van geen betekenis. Kluijver wees er in 1966 al op dat zangvogels een soms zeer grote buffercapaciteit hebben. Op Texel worden vanaf 1963 tot op heden alle vogels geïnventariseerd. Als eerste voorbeeld hiervan de Staatsbossen op Texel. Het totaal aantal broedende kraaiachtigen nam toe van 29 paar in 1964 tot 58 paar in 1981. De andere soorten gingen van 676 paar (42 soorten) naar 1638 paar (43 soorten). Als tweede voorbeeld de duinreservaten op Texel: kraaiachtigen van 129 paar (1963) naar 350 (in 1981). De andere vogels (zonder de meeuwen) van 3339 (70 soorten) naar 3913 paar (75 soorten). Toename: zangvogels. Als derde voorbeeld Texel als geheel: kraaienbestand in 1966 238 paar, in 1974 818 paar. De andere soorten in dezelfde periode van 31.800 paar (102 soorten) naar 40.700 paar (103 soorten). De konklusie is duidelijk (Dijksen, 1982) en dit zijn nog

maar twee van de vele onderzoeken . . . Het lijkt wel of jacht de stand van kraaiachtigen juist bevordert, als we aannemen dat er gedurende die jaren op ze gejaagd werd (hetgeen het geval was). Dit blijkt ook zo te zijn. Er is bijvoorbeeld onderzoek gedaan in drie gebieden met verschillende bestrijdingsdruk. Het bleek dat in het gebied waar niet gejaagd werd de stand vrij konstant bleef, terwijl een lichte vooruitgang was te bespeuren in gebieden waar intensief gejaagd werd (Spaans, 1982). Dit laat zich ook goed verklaren uit de sociale organisatie van de ekster en zwarte kraai, hetgeen hier door ruimtegebrek helaas niet zal worden gedaan. Een aantal zaken is terug te vinden in het verhaal van de vos als rabiëstrager. De kraai (mn. de roek en de kauw) worden vooral door boeren ervan beschuldigd aanzienlijke schade toe te brengen aan landbouwgewassen. Met die aanzienlijke schade blijkt het vaak mee te vallen. In het voorjaar pikken de roeken zaai-zaad op en lopen de rijtjes af van kiemplanten van granen en trekken die eruit, zodat er bepaalde delen van de akker uitgedund worden. Het overgebleven gewas wordt zodoende meer uitgestoeld (van onder uitgebreid) en de schade blijkt dan vaak mee te vallen. Boeren zaaien vaak ook dichter dan nodig is, dwz. meer zaaigoed gebruiken dan nodig is voor een optimale opbrengst. Uit onderzoek is ook gebleken dat roeken aangetaste gewassen kunnen onderscheiden van gezonde gewassen. Zo komt het voor dat een ziek gewas, bv. door ritnaalden, door roeken worden bezocht en dat zodoende de schade onterecht aan hen wordt toegeschreven.

Kortom: het taxeren van de schade is vaak zeer moeilijk doordat ook andere factoren een (belangrijke) rol spelen, zodat het aandeel van de roek niet altijd duidelijk kan zijn. Wat de bestrijding betreft kan hier gezegd worden dat alternatieve verjagingsmethoden veel beter blijken te zijn dan het arbeidsintensieve doden van roeken en het ophangen op de akkers. Dit bleek uit een gedegen onderzoek van Vogelbescherming (Leever, 1982). Bovendien hoeven dan geen vogels worden gedood (hier mag ook wel eens aan gedacht worden).

Maar dit alles heeft niet geleid tot een vermindering van de jachtdruk. Nog steeds vindt op grote schaal het doorschieten van ekster- en zwarte kraaiennesten plaats en worden kraaienvangkooien gebruikt. Jagers

gaan totaal voorbij aan de belangrijke ecologische rol die kraaien spelen in de natuur (deels selectieve roof op zangvogels, nesten voor roofvogels en uilen, het eten van schadelijke insecten in de landbouw door eksters en roeken, etc.).

Verstoord evenwicht?

Dit waren twee voorbeelden van natuurbeheer zoals jagers dat plegen te noemen. Ze beweren dat het natuurlijk evenwicht verstoord is, mede omdat veel soorten geen natuurlijke roofvijanden hebben, terwijl ze zelf wel jacht maken op vossen, hermelijnen, wezels, bunzingen en sommigen op roofvogels. "Het natuurlijk evenwicht is verstoord" impliceert dat er één natuurlijk evenwicht was en dat die nu met het geweer

hersteld moet worden. Dit is onzin. Telkens ontstaan er nieuwe natuurlijke evenwichten en wel met die snelheid van 'opvolging' als de mens bezig is zijn milieu te vernietigen. Dat die natuurlijke evenwichten zich op geheel andere nivo's afspelen is een andere zaak. Als jagers natuurbeschermers zijn, laten ze dan ophouden met het schieten van soorten als houtsnip, watersnip, winter- taling, pijlstaart, goudplevier, tafel-, top- per-, kuif-, slob- en krakeend. Vanuit het oogpunt van natuurbescherming is sluiting voor een aantal soorten zeer wenselijk. En dat terwijl deze soorten niemand kwaad doen, op geen enkele manier schade veroorzaken en enkel genot verschaffen om naar te kijken!

Watersnip

